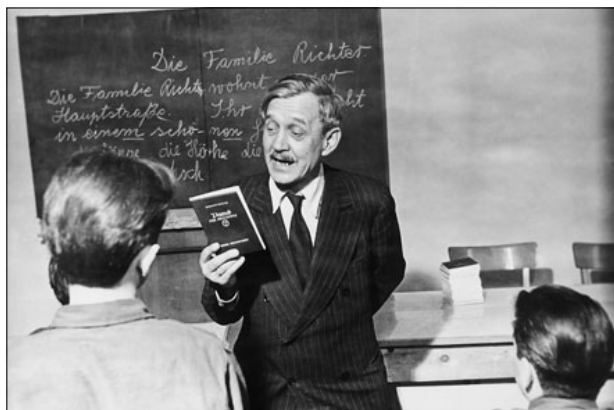

Az 1956-ban Ausztriába menekült magyar gyermekek élete

The Life of Hungarian Children Who Fled to Austria in 1956

Az 1956-os magyar forradalom kevésbé ismert és kutatott aspektusával emlékezünk meg az idei évfordulóról: a rendkívül nehéz helyzetben Ausztriába menekült magyar gyermekekről, akik iránt az osztrák kormány és a lakosság mélyeseg együttérzése és emberisége nyilvánult meg, és jelentős humanitárius segítségben részesítették őket életük folytatásához.

A XX. századi magyar történelem világ-szerte legismertebb eseménye az 1956-os forradalom. Leverése a II. világháború után a legnagyobb menekülési hullámot váltotta ki Európában. Néhány hónap alatt, 1956 októbere és 1957 áprilisa között több mint 200 ezer magyar hagyta el hazáját, nagy részük Ausztriába menekült. Így Ausztria, amely csak egy évvel korábban nyerte vissza szabadságát, nagy kihívás előtt állt. 1956 novemberében 113 ezer 810 személy kelt át illegálisan a magyar–osztrák határon. Ausztria, a szabad világ kapuja, sokuknak köztes állomást, de sok embernek az új hazát jelentette.

Számos történész, politológus, társadalomkutató elemezte már az akkori eseményeket. Emlékezetünkben élnek a képsorok az andai hídhöz közelítő magyar menekültekről, családokról. De eszünkbe jutott-e valaha, hogy hány gyermek és fiatal kényszerült elhagyni Magyarországot (akár szülők nélkül) a forradalmat követően, és hogyan alakult az ő sorsuk?

Az Ausztriában szerveződő segítségnyújtás különböző formákban nyilvánult meg. Így kifejezetten a Magyarországról érkező gyermekek és fiatalok megsegítésére is szá-

mos állami és magánjellegű kezdeményezés jött létre. Ha egy pillantást vetünk az ezzel kapcsolatos számokra, megértjük, miért is volt ennek ilyen nagy jelentősége.

Egy 1957. februári felmérés szerint a menekültek 60 százaléka 30 évesnél fiatalabb volt, több mint 6 százaléuk 14 év alatti. Dr.

Willibald Liehr, az osztrák belügyminisztérium magyar menekültügyekkel megbízott osztályának vezetője 1957. májusi jelentésében 3665 14 és 18 év közötti fiatalról számolt be. Az október 28-án készült statisztika már 1438 fiatalról szól. Ekkorra már több tízezer magyar hagyta el Ausztriát és távozott más nyugat-európai országokba vagy a tengerentúlra.

1957 márciusában a 14 év alattiakat is lajstromba vették: a magyar tanulók összlétszáma 3044 volt. Eszerint 861-en gimnáziumi, 2183-an pedig általános iskolai tanulók voltak.

Az osztrák állam a kezdetektől biztosította a tanköteles korú gyermekek számára az iskolai oktatás lehetőségét. Kezdetben a menekülttáborokon belül oktatási csoportok alakultak, később önálló magyar iskolai osztályok, sőt magyar iskolák is létrejöttek. Az osztrák oktatási minisztérium 1956 decemberében határozta meg a magyar menekült gyerekek oktatásával kapcsolatos feladatokat. Az általános és középiskolák feladatának nemcsak a német nyelv elsajátítását, hanem a magyar nyelv és kultúra megőrzését is tekintették. Elsőként pedig az egyedülálló gyermekeknek és fiatakorúaknak a táborokból az egyes nevelőotthonokba való áthelyezéséről gondoskodtak.

Emellett voltak saját kezdeményezések is a fiatakorúak gondozására, oktatására. Így jöttek létre az egyes tartományi önkéntes egyletek, például Traiskirchenben, Stockerauban (Alsó-Ausztria). Az idetartozó tanulók osztrák általános iskolákban tették le vizsgáikat, sokan tolmács segítségével. Az általános iskola elvégzése után a magyar fiataloknak két választási lehetőségük volt:

We are commemorating this year's anniversary with a little-known and researched aspect of the 1956 Hungarian Revolution: about Hungarian children, who fled to Austria in an extremely difficult situation, for whom the Austrian government and the population manifested deep sympathy and humanity, providing significant humanitarian assistance to continue their lives.

The most famous event of the 20th century Hungarian history in the world is the 1956 revolution. Its defeat induced the largest wave of refugees in Europe after WWII. From October 1956 to April 1957, more than 200,000 Hungarians left their homeland, mostly towards Austria, that had regained its freedom only a year earlier, and was facing a great challenge. In November 1956, 113,810 people crossed the Hungarian–Austrian border illegally. Austria, the gateway to the free world, was an intermediate station for some, but a new home for many.

Numerous historians, political scientists and social researchers have analysed the events of that time. The images of Hungarian refugees and families approaching the bridge at Andau live in our memory. Yet, have we thought about the numerous children and youngsters who were forced to leave Hungary (even without their parents), and their successive fate?

Organised support took various forms in Austria: several public and private initiatives were set up specifically to support children and adolescents coming from Hungary. Observing the respective numbers, we may understand the importance of this issue.

According to a survey conducted in February 1957, 60% of refugees were younger than 30, and more than 6% were under the age of 14. In his report of May 1957, Dr Willibald Liehr, Head of the Hungarian Asylum Department of the Austrian Ministry of Interior registered 3,665 young people aged 14–18. Statistics as of 28th October referred to fewer, notably 1438 youngsters. By this time, tens of thousands of Hungarians had left Austria for other Western European countries or overseas.

In March 1957, children under the age of 14 were also registered: the total number of

szakmát tanulhattak vagy elvégezheték a középiskolát.

Az ENSZ menekültügyi főbiztosa 1957. január 22-ére ülést hívott össze Bécsben, melyen fő napirendi pontként a magyar középiskolák helyzetét és képzési lehetőségeit vitatták meg. Ekkor megközelítőleg 1000 középiskolás korú magyar gyermek tartózkodott Ausztriában, tehát az ő sorsukról is döntöttek. Májusban Bécsben pedig egy egész konferenciát szenteltek a fiatalok magyar menekültek megsegítésének.

Öt gimnázium működött az országban: az Innsbrucki Magyar Reál-gimnázium, a tiroli Gnadenwaldban, a Wiesenhof szállóban elhelyezett középiskola, a tiroli Gränben székelő középiskola, a Kammer am Atterseeben működő Magyar Reál-gimnázium és az obertrauni (Felső-Ausztria) középiskola, amely később Iselsbergbe költözött. Ezek az iskolák az 1950. június 27-i provizórikus iskolai törvény értelmében magániskolákként indultak, fenntartóik egyesületek voltak. Finanszírozásukban nagy szerepet vállaltak norvég, francia és holland segítségnyújtók is. Egy innsbrucki központú szervezetbe tömörültek „Innrain 37” néven. Egyes iskolákban magasabb tanulói létszámot akartak elérni, így racionalizálva a működést. A meg egyezés és a kezdeti komoly anyagi nehézségek ellenére mégis a fenti öt iskola jött létre és működött, ahol akkor összesen 746 magyar diák tanult.

Ezen iskolák dokumentumaiból fennmaradt számadatok a kísérő nélküli menekült gyermekekről igen magas arányt mutatnak, Gränben például 92,1 százalék, Wiesenhofban 93,7 százalék. Összesen több mint 580-an érkeztek szülők nélkül.

A bécsi Caritas által fenntartott nevelőotthonokban (például St. Ägyd am Neuwald, Unterdallach am Wörthersee) is volt 185 magyar diák. 35 diák pedig különböző osztrák középiskolákba járt a „Mentsétek meg a gyermekeket” Társaság felügyelete alatt. Így érte el a középiskolai tanulók összlétszáma a 966-ot.

1963-ig az öt magyar gimnáziumban több mint 800 tanuló tette le az érettségi vizsgát. Ekkor szűnt meg utolsóként az innsbrucki reál-gimnázium. A többi gimnázium általában két tanév után fejezte be működését, hiszen már nem érkeztek menekült gyermekek. Ezek kivételes iskolák voltak, melyek nemcsak érettségire készítettek fel, hanem fontos integrálójuk szerepük is volt, hogy Ausztria új hazájává váljon sok magyar gyermeknek, fiatalnak. Érdekes, hogy ezen iskolák – az osztrák és nemzetközi hatóságok szándékának megfelelően – földrajzilag igen távol he-

Hungarian students was 3,044, 861 in secondary and 2183 in elementary schools.

From the outset, the Austrian state provided education opportunities for compulsory school-age children. Initially, educational groups were formed inside the refugee camps, later separate Hungarian classes and even Hungarian schools were established. In December 1956, the Austrian Ministry of Education defined the tasks related to the education of Hungarian child refugees. Primary and secondary schools had to teach German, as well as preserve the Hungarian language and culture. Even more importantly, they were responsible for the relocation of single children and teenagers from the camps to foster homes.

There were also personal initiatives for the care and education of juveniles. This is how the regional voluntary associations were founded, for example in Traiskirchen or in Stockerau (Lower Austria). Pupils belonging there took their exams in Austrian primary schools, often with the help of an interpreter, and after elementary studies, they had two choices: to study a profession or graduate from a grammar school.

The UN High Commissioner for Refugees convened a meeting in Vienna on 22nd January 1957 to discuss the situation and training opportunities of Hungarian secondary schools as the main agenda item. At that time, about 1,000 Hungarian children of secondary school age lived in Austria, whose fate was also decided there. In May, an entire conference was held in Vienna to help young Hungarian refugees.

There were five secondary schools in Austria: the Hungarian Science Grammar School in Innsbruck, a school in hotel Wiesenhof in Gnadenwald (Tyrol), one in Grän (Tyrol), the Hungarian Science Grammar School in Kammer am Attersee, and an institution in Obertraun (Upper Austria), which later moved to Iselsberg. These schools started as private schools under the Provisional Schools Act of June 27, 1950, and were maintained by associations. Norwegian, French and Dutch charity organisations also played a major role in their funding. They clustered into an Innsbruck-based coordinating body called “Innrain 37”. In some schools they tried to increase the number of students to rationalise operation. Despite the agreement

and the initial serious financial difficulties, the above five established institutions functioned and provided education for a total of 746 Hungarian students.

Extant data from documents of these schools reveal a high proportion of unaccompanied child refugees: e.g. 92,1% in Grän, 93,7% in Wiesenhof. Altogether more than 580 children arrived without parents.

There were also 185 Hungarian students in foster homes maintained by Caritas Vienna (e.g. St Ägyd am Neuwald, Unterdallach am Wörthersee). Further 35 students attended various Austrian secondary schools under the supervision of the Save the Children Society. Thus, the total number of secondary school students reached 966.

By 1963, more than 800 students had successfully graduated from the five Hungarian secondary schools. In that year, the Hungarian Science Grammar School in Innsbruck ceased to operate as the last. The other Hungarian schools closed after two academic years in general, as no more child refugees arrived. These exceptional schools not only prepared kids for graduation, but also played an important integrative role in making Austria a new homeland for many Hungarian children and adolescents. Interestingly, these schools – respecting the intention of Austrian and international authorities – were geographically far from Austria's eastern border, and they were important bases of the later Hungarian organisations, associations, many of which are still active today (e.g. Scouts of Innsbruck).

Separate foster homes were also set up for apprentices, among others in Retz, in Spittal an der Drau, in Innsbruck and in Rum. The most famous was in Hirtenberg (Styria), where carpenters, locksmiths, car mechanics and electricians were trained in Hungarian. Also, there were vocational boarding schools in Greifenstein and Griefshübl (Lower Austria). Transitions were handled flexibly, secondary school students who changed their

lyezkedtek el Ausztria keleti határától. Fontos bázisai voltak a későbbiekben megalakuló magyar szervezeteknek, egyesületeknek, melyek közül sok ma is aktívan működik (például az innsbrucki cserkészek).

A szakmunkástanulók számára is külön nevelőotthonokat hoztak létre, többek között Retzben, Spittal an der Drauban, Innsbruckban és Rumban. A legismertebb Hirtenbergben (Stájerország) volt, ahol asztalosokat, lakatosokat, autószerelőket és villanyszerelőket képeztek magyar nyelven. Szakmunkás-internátusok működtek még az alsó-ausztriai Greifensteinban és Griesühüblben is. Az átjárás lehetőségét rugalmasan kezelték, sok középiskolás, aki meggondolta magát, átmehtett szakmunkásképzőbe, illetve érettségi után is sokan döntöttek egy-egy szakma ki tanulása mellett.

Szót kell ejtenünk az egyetemistákról is, hiszen voltak, akik felsőfokú tanulmányaikat félbeszakítva hagyták el Magyarországot. Ők különböző ösztöndíjakat kaphattak (Rockefeller ösztöndíj, Coordinating Committee – International Relief for Hungarian Students stb.). Gyakran a bécsi magyar nagykövetségtől kértek segítséget a korábbi tanulmányaikról szóló igazolások beszerzésében a magyar oktatási minisztériumtól. Így tudták sokan folytatni tanulmányaikat külföldi egyetemeken és főiskolákon.

1957-ben a magyar diákok még nem tehettek osztrák érettségit, de dr. Heinrich Drimmel oktatási miniszter márciusban a tudományos főiskolák rektoraihoz intézett levelében már azt erősíti meg, hogy a gimnáziumi diákok bármely osztrák főiskolára beiratkozhatnak, hiszen „képzettségük szintje

megfelel az osztrák hallgatóktól elvárt követelményeknek”.

Az osztrák iskolarendszer tehát minden szinten igen gyorsan és rugalmasan reagált a nagyszámú magyar gyermek és fiatal megjelenésére, s számukra a kezdetektől lehetővé vált a tanulás, akár magyar nyelven is.

„Ausztriai magyar középiskolák” címmel 1997 novemberében nyílt kiállítás Bécsben és 1998-ban Budapesten, mely igen gazdag képanyaggal, archív dokumentumokkal mutatta be a gimnáziumokat, illetve az osztrák iskolatörténet ezen fejezetét. Igazi új aspektust tárt a látogatók elé 1956-ról. A magyar gyermekek számára alapított iskolák nemcsak tanítottak, az életre neveltek, hanem próbálták pótolni az elveszett hazát, védelmet, ott-hont nyújtani és egyben segíteni eligazodni az új hazában.

minds could transfer to vocational training, and many grammar school graduates decided to study a profession.

We also need to mention university students, as many left Hungary interrupting their higher education. They could benefit from various scholarships (Rockefeller Scholarship, Coordinating Committee – International Relief for Hungarian Students, etc.), and they often asked the Hungarian Embassy in Vienna for help in obtaining their previous certificates from the Hungarian Ministry of Education. Thus, many were able to continue their studies at universities and colleges abroad.

Though in 1957 Hungarian students had not yet been able to take the Austrian final exams, but in March, Dr Heinrich Drimmel, Austrian Minister of Education, already confirmed in his letter addressed to the rectors of academic colleges that secondary school students could enrol in any Austrian college as “their qualification level meets the standards required from Austrian students.”

The Austrian education system responded very quickly and flexibly at all levels to the mass arrival of Hungarian children and young adults, and they were able to study, even in Hungarian, from the very begin-

ning. An exhibition entitled “Hungarian Secondary Schools in Austria” opened in Vienna in November 1997, and in Budapest in 1998, presenting the secondary schools and this chapter of Austrian education history with a rich visual material and archival documents, revealing a new facet of 1956 to visitors. Not only did these schools educate Hungarian children and train them for life, but they tried to compensate for the lost homeland, provide protection, a home, and at the same time to help them find their way in the new homeland.

Mrs Krisztina Mosdóczy